

твори, проповіді, повчання майбутнього святителя, запроваджені у церковне і світське життя слов'янських народів, по суті створювали нову духовну ситуацію,

нову релігійно-моральну атмосферу, і не тільки в Україні, сприяли подальшому духовному прогресу слов'янства.

¹ Шляпкин И.А. Св. Димитрий Ростовский и его время (1651-1709).- СПб., 1891. - С.291.

² Возняк М. Рецензія на нові книги про святителя Димитрія // Записки Наукового товариства ім. Т.Шевченка. - 1911, т. СІ. - С.181.

³ Ключевский В.О. Древнерусские жития как исторический источник. - М., 1988. - С. 228-230, 434.

⁴ Янковская Л. «Житие св. Мефодия и св. Константина-Кирилла» в редакции св. Димитрия Ростовского // Slavistika

(Польша) - № 5. - 1988. - С.101.

⁵ Див.: Архив Юго-Западной России. - Ч. I, т. V - К., 1873. - С. 284-287.

⁶ Див.: Книга житий святых ... на три месяца четверте июнь, июль, август. - К., 1705. - С. 427-428.

⁷ Див.: В.Ясинский, архимандрит / Предисловие к читателю благочестивому // Книга житий святых ... на три месяца сентябрь, октябрь, ноябрь. - К., 1689. - С.2

КНИГОЗНАВСТВО КНИГОВИДАВНИЧА СПРАВА

Ганна Білоцерківська

ДРУКАРНЯ КУЛЬЖЕНКІВ

Однією з найцікавіших колекцій у Державному музеї книги і друкарства України є видання друкарні С.В.Кульженка, провідного поліграфічного підприємства Києва другої пол. ХІХ - поч. ХХ ст. Продукція друкарні, якій торік минуло 130 років, відзначалася високою якістю друку і культурою оформлення. Її власник мав природний художній смак, організаторські здібності та величезний практичний досвід.

Степан Васильович Кульженко народився 24 грудня 1836 р. в Києві. Вчився в одному з приватних, потім у Софійському духовному училищі. Залишившись сиротою, змушений був кинути навчання. В друкарні І.Вальнера він першим освоїв машину швидкого друку (єдину в Києві). З часом допоміг освоїти її лаврським друкарям. Пізніше працював у друкарнях А.Гаммершмідта, М.Сементовського, І.Давиденка. 16 серпня 1864 р. Кульженко придбав друкарню, відкрив і власну папірню.

У 1880 р. на Ново-Єлизаветській вулиці №4 (тепер Пушкінська) зводиться нова друкарня. Її фототипія доволі довго була єдиною для всього Південно-Західного краю і виконувала замовлення не тільки для Києва, а й для Одеси, Харкова, Полтави, Ніжина і навіть Москви. Кульженко видав розкішні видання, які отримали високі нагороди на Всеросійських виставках. Так, медалі: 1882 р. - велика срібна (Москва), 1886 р. - срібна і бронзова (Одеса), 1895 р. - срібна (Петербург, виставка «Печатное дело»), 1896 р. - перша золота і срібна (Нижній Новгород). 1890 р. - Почесний диплом 1-го ступеня (Петербург). На виставках експонувалися книги, альбоми, календарі, конторські книги, футлярні роботи, карти, репродукції, листівки тощо.

У 1897 р. С.Кульженко придбав університетську друкарню.

Його син Василь закінчив Лейпцігську Академію поліграфії, заснував київську школу друкарської справи, де читав лекції. З 1924 по 1934 р. викладав у Київському художньому інституті. Успадкував батьківську друкарню.

Фірма Кульженків випустила понад 1000 назв книг російською мовою з різних галузей знань. На поч. 60-х років ХІХ ст. Кульженки одними з перших розпочали видання української книги. Особливо славилися їхні мистецькі альбоми, зокрема альбоми українських народних візерунків, серед них «Український орнамент» Ольги Косачевої (Олени Пчілки, 1879). Мистецькі альбоми вирізнялися своїми вишуканими фоторепродукціями, наприклад, альбом «Київ тепер і прежде» М. М. Вашенка-Захарченка (1888, видано до 900-річчя Хрещення Русі), яким продовжувалася низка друків, присвячених минулому й сучасному Києву. Це і «Собор св. Владимира в Києве», «Гоголь на родині», «Сборник статей по поводу столетнего юбилея А.С.Пушкина».

До ХІ археологічного з'їзду (Київ, 1899) приурочено видання «Древности Приднпровья» з фотографіями пам'яток археології з відомої колекції збирачів старовини, меценатів Б.І. та В.М.Ханенків (шість випусків).

На Всеросійській виставці промисловості та сільського господарства (Київ, травень 1913 р.) було широко представлено і книгодрукування. Тут безпосередньо працювала школа друкарської справи. «Каталог отдела печатного и писчебумажного дела», надрукований учнями цієї школи, містить перелік експозицій верів виставки, каталог ретроспективних виставок російської художньої графіки 1888 - 1913 рр. (колекція В.С.Карповича) та каталог відділу друкованої книги, що діяв на вис-

тавці. Поліграфічною довершеністю відзначалися не тільки альбоми великого формату, випущені друкарнею Кульженків, а й мініатюрні видання.

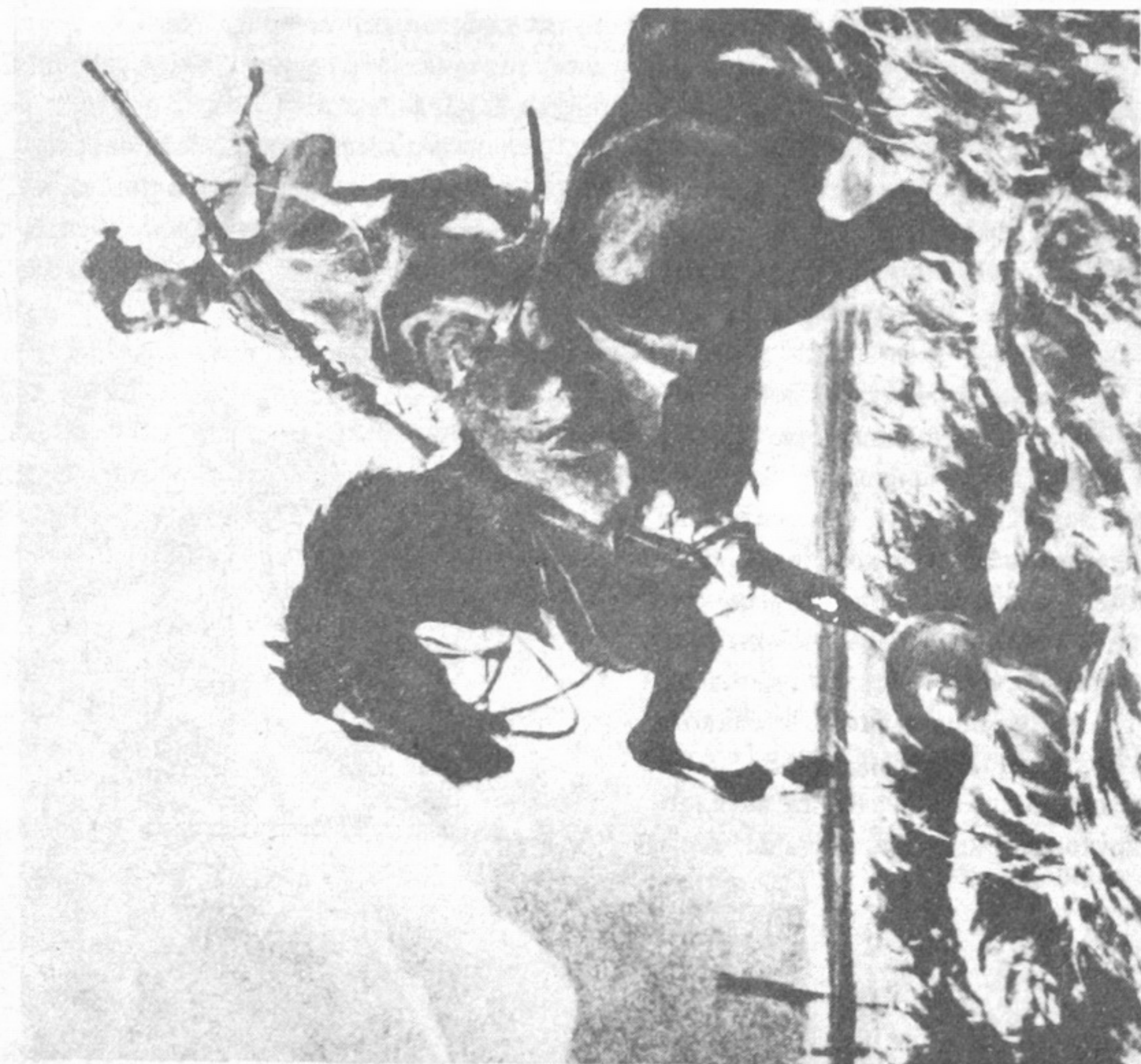
У 1909 - 1914 рр. В.С.Кульженко разом з мистецтвознавцем С.Яремичем видавав мистецтвознавчий журнал, що виходив під різними назвами: 1909 - 1910 рр. - «Искусство и печатное дело», 1911 - 1912 - «Искусство: живопись, графика, художественная печать», 1913 - 1914 рр. - «Искусство в Южной России». Авторами і членами редколегії (в різні роки) були: О.Бенуа, І.Грабар, І.Каманін, П.Кустодієв, М.Біляшівський, М.Добужинський, В.Перетц, М.Петров, М.Реріх, Ф.Титов та інші видатні особистості.

Кульженки - відомі свого часу меценати. Так, вони тісно співробітничали з Київським товариством грамотності і «видавали своїм коштом книги для народу за можливо дешево ціну...». Протягом 1897 р. було випущено низку брошур, підготовлених цим товариством, серед них - видання творів Т.Шевченка.

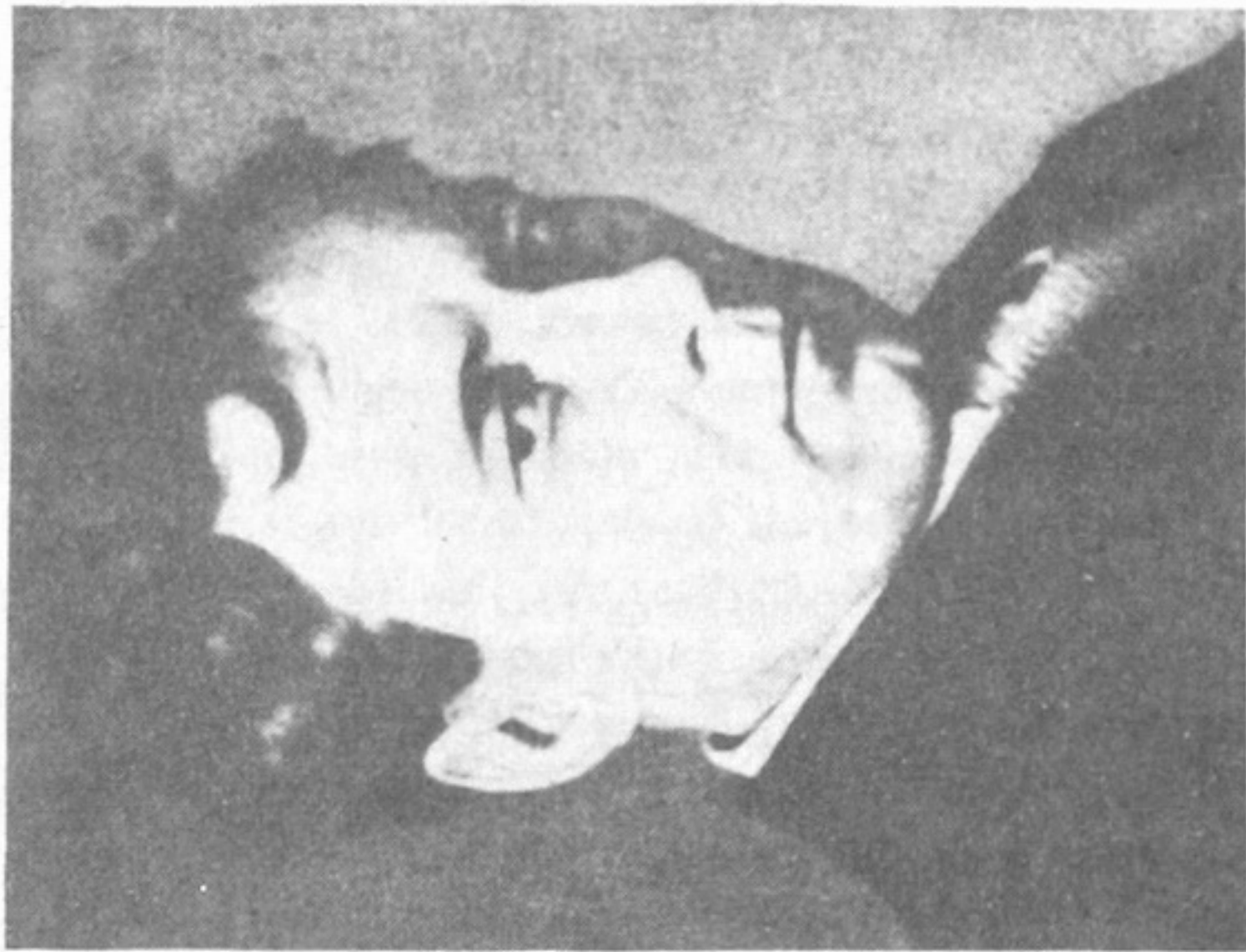
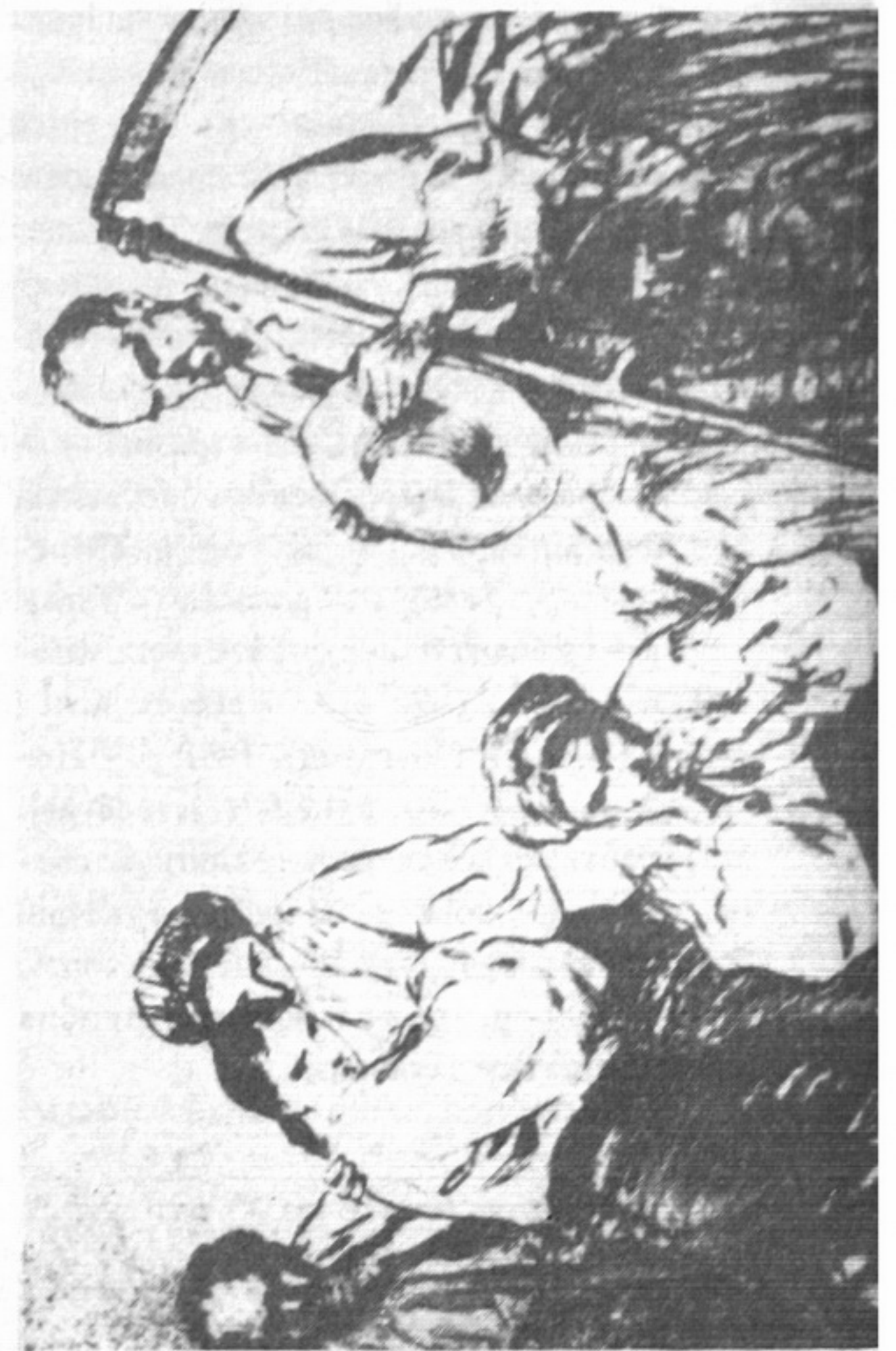
Звичайно, життя і діяльність батька й сина Кульженків, які внесли значний вклад у розвиток української друкарської справи, потребують глибокого наукового дослідження.

▲ Дума про козака Голоту.

НАРОДНИЙ ХУДОЖНИК УКРАЇНИ, ЛАУРЕАТ ДЕРЖАВНОЇ ПРЕМІЇ ІМ. Т.ШЕВЧЕНКА МИХАЙЛО ДЕРЕГУС-ХУДОЖНИК ДЕЛІКАТНИХ ТОНІВ І НАПІВТОНІВ. ОКРЕМУ, НАДЗВИЧАЙНО ЦІКАВУ СТОРІНКУ БІОГРАФІЇ МИТЦЯ СТАНОВЛЯТЬ ВИКОНАНІ НИМ ІЛЮСТРАЦІЇ ДО ВИДАНЬ ТВОРІВ Т.ШЕВЧЕНКА, Л.УКРАЇНКИ, М.ГОГОЛЯ, І.КОТЛЯРЕВСЬКОГО. КОЛПОРИТ СВІТЛОГО РАНКУ, КОЛИ ТІЛЬКИ БЛАГОСЛАВЛЯЄТЬСЯ ЗОРЯ, І НАДВЕЧІРНІ СУТІНКИ, І ВІДЧУТТЯ, ЩО МЕЛОДІЙНИЙ СПІВ УКРАЇНСЬКОГО СОЛОВ'Я НІБИ ПЛЕТЬСЯ З ПОЛОТЕН МИТЦЯ.

1 9 9 5

	СІЧЕНЬ	ЛЮТИЙ
П	2 9 16 23 30	6 13 20 27
В	3 10 17 24 31	7 14 21 28
С	4 11 18 25	1 8 15 22
Ч	5 12 19 26	2 9 16 23
П	6 13 20 27	3 10 17 24
С	7 14 21 28	4 11 18 25
Н	1 8 15 22 29	5 12 19 26

▲ Ясир гонять. Ілюстрація до роману Н.Рибачка «Переяславська Рада».

▲ Свекруха.
Марко Вовчок.

▼ Страта Остала.
Ілюстрація до повісті М.В.Гоголя
«Гарас Бульба»

БЕРЕЗЕНЬ	
П	6 13 20 27
В	7 14 21 28
С	1 8 15 22 29
Ч	2 9 16 23 30
П	3 10 17 24 31
С	4 11 18 25
Н	5 12 19 26

ТРАВЕНЬ	
П	1 8 15 22 29
В	2 9 16 23 30
С	3 10 17 24 31
Ч	4 11 18 25
П	5 12 19 26
С	6 13 20 27
Н	7 14 21 28

ЛИПЕНЬ	
П	3 10 17 24 31
В	4 11 18 25
С	5 12 19 26
Ч	6 13 20 27
П	7 14 21 28
С	1 8 15 22 29
Н	2 9 16 23 30

ВЕРЕСЕНЬ	
П	4 11 18 25
В	5 12 19 26
С	6 13 20 27
Ч	7 14 21 28
П	1 8 15 22 29
С	2 9 16 23 30
Н	3 10 17 24

ЛИСТОПАД	
П	6 13 20 27
В	7 14 21 28
С	1 8 15 22 29
Ч	2 9 16 23 30
П	3 10 17 24
С	4 11 18 25
Н	5 12 19 26

КВІТЕНЬ	
П	3 10 17 24
В	4 11 18 25
С	5 12 19 26
Ч	6 13 20 27
П	7 14 21 28
С	1 8 15 22 29
Н	2 9 16 23 30

ЧЕРВЕНЬ	
П	5 12 19 26
В	6 13 20 27
С	7 14 21 28
Ч	1 8 15 22 29
П	2 9 16 23 30
С	3 10 17 24
Н	4 11 18 25

СЕРПЕНЬ	
П	7 14 21 28
В	1 8 15 22 29
С	2 9 16 23 30
Ч	3 10 17 24 31
П	4 11 18 25
С	5 12 19 26
Н	6 13 20 27

ЖОВТЕНЬ	
П	2 9 16 23 30
В	3 10 17 24 31
С	4 11 18 25
Ч	5 12 19 26
П	6 13 20 27
С	7 14 21 28
Н	1 8 15 22 29

ГРУДЕНЬ	
П	4 11 18 25
В	5 12 19 26
С	6 13 20 27
Ч	7 14 21 28
П	1 8 15 22 29
С	2 9 16 23 30
Н	3 10 17 24 31

▲ Ілюстрація до повісті М.В.Гоголя
«Зникла грамота».

▼ Смерть Нечая.
Ілюстрація до роману Н.Рибак
«Переяславська Рада»

